

Happy End ei ole saamelaisia varten

Jorma Lehtola, Lailasta Lailaan. Inari: Kustannus-Puntsi 2000. 308 s.

Saamelaisuus ja Lappi on viime vuosina tullut aivan uudella tavalla osaksi suomalaista ja eurooppalaista elokuvakulttuuria. Paul-Anders Simman elokuvat ovat saaneet kansallista huomiota ja muutamien eurooppalaisten nykyelokuvien miljööinä on Suomen Lappi. Sinällään kyse ei ole uudesta ilmiöstä, näkökulmat ja painotukset vain ovat osin muuttuneet: Lapista ei haeta enää yksinomaan eksotiikkaa, vaan myös Lapin asukkaat ovat toisinaan saaneet äänensä kuuluviin.

Kustannus-Puntsi on EU:n pohjoisin, Inarissa toimiva kustantamo, jonka erikoisalana on saamelaiskulttuuria koskeva kirjallisuus. Muutamassa vuodessa Puntsi on tuottanut pitkälti toistakymmentä kirjaa ja yhden cd-romin. Puntsin kirjoista *Lailasta Lailaan* käsittelee elokuvakulttuuria.

Kirjassaan *Lailasta Lailaan* Jorma Lehtola on tehnyt महतavan kulttuuriteon nostaessaan esiin lappalaisten osuuden niin suomalaisessa kuin muussakin pohjoismaisessa elokuvassa. Kirja sisältää äärimmäisellä tarkkuudella tehtyjä kuvauksia Lapissa kuvattujen elokuvien valmistumisprosesseista ja niissä mukana olleiden saamelaisien osuudesta. Elokuvakulttuurin korostaminen onkin teoksen ehdottomasti parasta antia, mutta toisaalta tuohon kulttuuriin kuuluu myös elokuvien kulluttaminen ja vastaanotto, tätä puolta olisi voinut valottaa enemmän: kuinka aikalais-

katsoja tai nykysaamelainen koee Lappielokuvat?

Vaikka 1940- ja 50-lukujen taitteessa valmistuikin useita Lappiin sijoittuvia kotimaisia elokuvia ei saamelaiskuvauksissa ole nähtävissä aivan samantyyppistä piikkiä kuin toisen suomalaisen etnisen vähemmistön – romanien – kohdalla. Lehtola pohtii westernien intiaanien suhdetta saamelaiskuviin, mutta myös romani- ja saamelaiskuvista löytyy sen enempää etsimättäkin yhtäläisyyksiä. Saamelaisien, sen enempää kuin romanienkaan, tehtävänä ei useinkaan ole kuvata etnistä ryhmäänsä, vaan toimia vastaparina valtaväestölle: siinä mielessä saamelaiskuvilla ei taidettu edes pyrkiä oikeisiin tulkintoihin, olivatpa kuvat sitten sävyllään negatiivisia tai positiivisia. Henkilöhahmoinkin saamelaisien rooliksi jäi ennemminkin etelästä tulleen sankarimiehen pirstoutuneen identiteetin koostaminen kuin nouseminen subjektiksi omine toiveineen, luonteenpiirteineen ja ristiriitaisuuksineen.

Pohjoismaisessa vertailussa kotimainenokuva ei Lehtolan mukaan menesty kovin hyvin. Muiden pohjoismaiden elokuvissa saamelaiskuvat ovat moniarvoisempia.

Jorma Lehtolan kirja on saanut alaotsikokseen Tarinoita elokuvien sitkeistä lappalaisista. Paljon osuvampaa luonnehdintaa kirjasta ei olisi voinut antaa: se on upea yleisesitys lappalaisten osuudesta elokuvateollisuudessa. Ajatukset representatioista ja stereotyyppisistä kuvien muotoutumisen otetaan kirjassa varsin pitkälti ennalta annettuna, teos ei juurikaan problematisoi sitä, kuinka merkitykset lopulta muodostuvat tai kuinka ja missä filminauhalle tallentuvat saamelaiskuvat syntyvät.

Matti Salakka